

Zomerganzen
in de provincie
Groningen in
2015

Vincent de Boer &
Kees Koffijberg

Sovon-rapport 2015/59

Zomerganzen in de provincie Groningen in 2015

Vincent de Boer & Kees Koffijberg

Dit rapport is samengesteld in opdracht van
Provincie Groningen

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2015

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Provincie Groningen

Wijze van citeren: De Boer V. & Koffijberg K. 2015. Zomerganzen in de provincie Groningen in 2015. Sovon-rapport 2015/59. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Illustratie omslag: Kees Koffijberg

Opmaak: John van Betteray

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
e-mail: info@sovon.nl
website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Samenvatting	3
Dankwoord	4
1. Inleiding	5
2. Werkwijze	7
2.1. Organisatie en telperiode	7
2.2. Veldwerk	7
2.3. Volledigheid	8
2.4. Weersomstandigheden	8
2.5. Gegevensbewerking	8
3. Resultaten	9
3.1. Algemene resultaten	9
3.2. Grauwe Gans	10
3.3. Grote Canadese Gans	11
3.4. Brandgans	13
3.5. Soepgans	14
3.6. Nijlgans	16
3.7. Overige ganzensoorten	17
4. Vergelijking met eerdere tellingen	19
5. Conclusies, discussie en aanbevelingen	21
6. Literatuur	23

Samenvatting

Dit rapport presenteert de resultaten van een integrale telling van ganzen in de provincie Groningen in juli 2015, uitgevoerd door medewerkers van Sovon Vogelonderzoek Nederland (met ondersteuning van medewerkers van Stichting het Groninger Landschap en Staatsbosbeheer). Opdrachtgever was de Provincie Groningen. Doel van de telling was om gedetailleerd inzicht te krijgen in de aantallen, verspreiding, broedsucces en herkomst van de in de tweede helft van juli aanwezige ganzen in de provincie Groningen. Deze periode wordt algemeen gezien als een goed tijdstip om inzicht te krijgen in de aanwezigheid van broedende en overzomerende ganzen. Het gaat om een meerjarig project, waarbij periodiek een integrale telling wordt uitgevoerd, en jaarlijks een telling van een steekproefgebied waar zich de grootste concentraties bevinden. De telling wordt uitgevoerd volgens een gestandaardiseerde methode en de verwerking vindt plaats via de routine voor watervogeltellingen zoals Sovon/CBS die voor de wintertellingen hebben ontwikkeld. Alle telgegevens zijn tevens als GIS-bestand aan de provincie ter beschikking gesteld.

In totaal werden in juli 2015 in de provincie Groningen 17.467 ganzen geteld. Ruim 97% had betrekking op Grauwe Ganzen, Grote Canadese Ganzen en Nijlganzen. Grauwe Gans was met 13.041 getelde individuen veruit de meest talrijke soort. De verspreiding van de ganzen in juli was sterk geconcentreerd in de waterrijke gebieden en in enkele steden, met name het Groningse deel van het Lauwersmeer, het Leekstermeer, omgeving stad Groningen, Zuidlaardermeergebied, Roegwold en omgeving Hondshalstermeer. Grauwe Ganzen waren sterk geconcentreerd in slechts enkele telgebieden (ruim 70% in vijf telgebieden), de andere soorten hadden een meer versnipperde verspreiding. Grauwe Ganzen waren het meest aan natuurgebieden gebonden (85% van alle vogels), Canadese Ganzen (41%) en Soepganzen (47%) daarentegen juist aan het stedelijk gebied. Verspreiding en habitatgebruik zijn

vooral een afspiegeling van de dagrustplaatsen. Met name Grauwe Ganzen maken in de vroege ochtend en avond grotere foerageervluchten naar gebieden in de omgeving. Alleen de soorten in het stedelijk gebied kennen dit klassieke ritme doorgaans niet.

De in juli 2015 in Groningen vastgestelde aantallen zijn verhoudingsgewijs klein in landelijk perspectief. Van de in Groningen algemeenste soort de Grauwe Gans verblijft naar schatting slechts 3% van de landelijke populatie in de provincie Groningen. Bij de andere soorten liggen de verhoudingen niet veel anders. Uitzondering is de Soepgans, waarvan rond de 10% van de landelijke aantallen in Groningen voorkomt.

De broedresultaten waren voor een aantal soorten goed, gemeten naar bekende landelijke cijfers. Dit gold vooral voor Grauwe Gans, Brandgans en Nijlgans. Bij Grote Canadese Gans en Nijlgans was ze uitgesproken laag, waarschijnlijk omdat veel van de in juli aanwezige vogels naar Groningen komen om de vleugelrui door te maken (het gaat dan voornamelijk om mislukte broedvogels en niet-broedende vogels). Afgaande op aflezingen van ganzen met individuele kleurmerken, lijken de in juli aanwezige Grauwe Ganzen in Groningen vooral uit Groningse broedvogels te bestaan. Van de 60 individuen die in de tweede helft van juli in Groningen werden afgelezen werden 38 eerder ook gedurende het broedseizoen gezien. Meer dan 90% had betrekking op vogels die bij het Schildmeer en Zuidlaardermeer waren geringd. Bij de Canadese Gans was de herkomst meer divers, met naast vermoedelijke Groningse broedvogels (37%) ook aflezingen van broedvogels uit Den Bosch en Münster, Duitsland. Uit eerdere analyses was reeds gebleken dat mislukte broedvogels uit Westfalen in Duitsland naar Groningen komen om te ruien. Dit impliceert dat niet alle in de zomer aanwezige ganzen in de provincie Groningen in verbinding met de plaatselijke broedpopulaties kunnen worden gebracht.

Dankwoord

Een woord van dank zijn we verschuldigd aan de tellers van Het Groninger Landschap (René Oosterhuis) en Staatsbosbeheer (Leon Luijten) die hebben meegewerkt aan deze telling en hun lokale expertise beschikbaar stelden bij de voorbereiding. Namens Sovon werd de telling uitgevoerd door Peter de Boer, Vincent de Boer, Kees Koffijberg en Frank Majoor. Tevens werden voor het westelijk deel van de Noordkust gegevens gebruikt van de hoogwatertelling in juli, die wordt gecoördineerd door de Wadvogelwerkgroep Groningen. Tellers waren Dirk Blok, Marinus Brijker, Arjo Bunscoeke, Harrie Miedema, Willem Put, Meile Tamminga en Erik Schothorst. Voor tellingen van Rottumeroog en Rottumerplaat werd eveneens gebruik gemaakt van de hoogwatertelling, uitgevoerd door Harry

Blijleven, Bart Ebbinge, Doortje Ebbinge-Dallmeijer, Piet Pepers, Ida Snijders, Mark de Vries en Nico de Vries (coördinatie door Staatsbosbeheer).

Erik van Winden (Sovon) hielp bij het samenvoegen van gegevensbestanden en de vervaardiging van de kaarten en droeg zorg voor het beheer van de database met telgegevens. Berend Voslamber (Sovon) verzorgde de uitwerking van de ringaflezings uit www.geese.org.

Diederik van Dullemen, Jan van 't Hoff en Ronnie Vos van de Provincie Groningen voorzagen een eerdere versie van dit rapport van commentaar. Projectbegeleiding namens de Provincie Groningen was in handen van Diederik van Dullemen.

1. Inleiding

Net als elders in Nederland herbergt de provincie Groningen toenemende aantallen ganzen in de zomer (hierna zomerganzen genoemd). Het gaat dan om succesvolle broedvogels, mislukte broedvogels, overzomerende (niet broedende) vogels en ruiers (laatste eventueel afkomstig van buiten de provincie). De aanwezigheid van zomerganzen leidt plaatselijk tot problemen met de landbouw en vormt aanleiding voor discussies tussen landbouwers, jagers, beleidsmakers en natuurbeheerders. De Provincie Groningen heeft in 2014 met alle betrokken partijen een Ganzenakkoord gesloten dat de schadeproblematiek moet verminderen en tegelijk beoogt de ganzenpopulaties duurzaam in stand te houden. Een belangrijk uitgangspunt voor de uitvoering en evaluatie van dit akkoord is een goede monitoring van aantallen, verspreiding, broedsucces en dispersiegedrag.

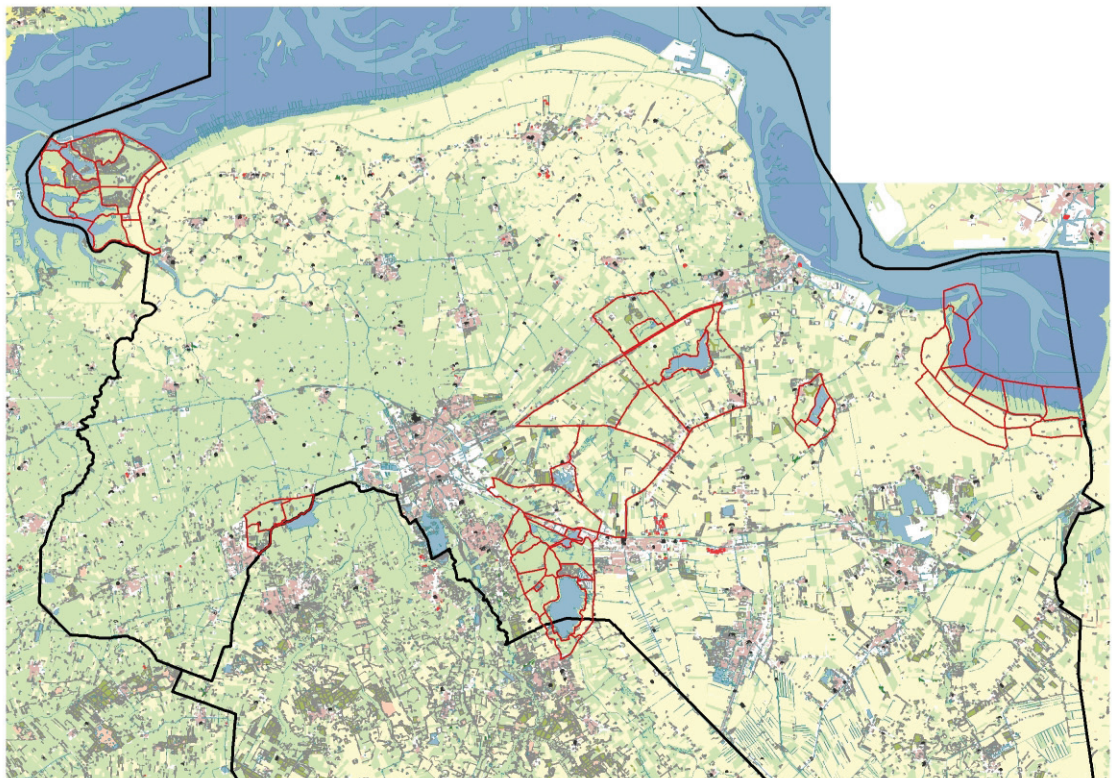
Vanuit deze achtergrond heeft de Provincie Groningen Sovon Vogelonderzoek Nederland verzocht jaarlijks in juli een telling van zomerganzen in Groningen uit te voeren. Eerdere ervaringen hebben laten zien dat de tweede helft van juli zich goed leent voor een telling van alle aanwezige zomerganzen (Castelijns 2003, de Boer & Voslamber 2010). De

telling vindt plaats op een moment dat een aantal soorten nog in vleugelrui zijn (Grote Canadese Gans, Brandgans, Nijlgans); voor Grauwe Gans valt de telling direct na de ruiperiode in juni. Een integrale zomerganzentelling geeft bovendien beter inzicht in de omvang van de aanwezige populatie dan broedvogelkarteringen in het voorjaar, omdat bij de jultelling ook alle niet-broedende vogels worden meegenomen (nog niet broedende vogels of mislukte broedvogels).

De vraagstellingen van de Provincie Groningen luiden:

- Hoe groot is de omvang van de overzomerende populaties ganzen, incl. Nijlgans;
- Hoe zijn de ganzen over het gebied van de provincie verspreid;
- Wat is de trend in aantallen van jaar op jaar;
- Wat is het jaarlijkse broedsucces, vast te stellen door middel van het percentage eerstejaars;
- Wat is de herkomst van de getelde ganzen, vast te stellen door middel van het aflezen van gekleurde pootringen en halsbanden.

De verspreiding over de hele provincie wordt gevolgd door een integrale telling eens in de drie

Figuur 1. Ligging van kerngebieden van voorkomen van ganzen in de provincie Groningen in de zomer. De rode gebieden zijn de telgebieden die vanaf 2015 jaarlijks worden geteld t.b.v. monitoring van aantallen. Eens in de drie jaar vindt een integrale telling plaats van de hele provincie t.b.v. monitoring van de verspreiding en vaststellen van de populatiegrootte.

jaar (start 2015). Voor de trend in aantallen wordt jaarlijks het deel van de provincie onderzocht dat de grootste concentraties herbergt, te weten het Groningse deel van het Lauwersmeer, Leekstermeer, Zuidlaardermeergebied, Roegwold/Midden-Groningen (incl. Hondshalstermeer) en Dollard (figuur 1). Voor beide type tellingen geldt dat de verspreiding op groepsniveau (~perceelsniveau) wordt vastgelegd, zodat de verspreiding gedetailleerd in beeld wordt gebracht en de gegevens ook nauwkeurig te koppelen zijn aan andere informatie als habitat en beheer. Bovendien vergemakkelijkt deze werkwijze de controle en validatie van de gegevens.

In dit rapport wordt verslag gedaan van de aanpak en de resultaten van de telling in Groningen in 2015 en wordt, waar relevant, een vergelijking gemaakt met eerdere tellingen. De in 2015 aangetroffen aantallen worden verder in perspectief gezet en uitgesplitst naar het habitat waarin de ganzen zijn waargenomen. Tot slot wordt een beknopte analyse gedaan van de tijdens de telling afgelezen halsbanden met een unieke code.

Naast het rapport is aan de opdrachtgever een GIS-bestand geleverd waarin alle in juli 2015 getelde ganzen met de exacte locatie zijn opgenomen.

2. Werkwijze

2.1. Organisatie en telperiode

De hele Provincie Groningen werd in de periode 18-22 juli éénmalig geteld door tellers van Sovon en de terreinbeheerders Groninger Landschap (voornamelijk Zuidelijk Westerkwartier en Leekstermeer) en Staatsbosbeheer (delen van Oost-Groningen). Bij de telling is uitgegaan van de telgebieden zoals die ook worden gehanteerd bij de ganzentellingen in de winter (Hornman *et al.* 2012). Deze gebieden werden integraal op alle voorkomende ganzen geteld, grotendeels door met de auto de geschikte habitats af te rijden. Plaatselijk werd gebruik gemaakt van een fiets of werden gebieden te voet doorkruist (laatste vooral in stedelijk gebied). Grote delen van het Hogeland, noordelijk Fivelingo en het Oldambt (incl. Dollard) werden in hun geheel per fiets geteld.

Hoewel de telling over meerdere dagen plaatsvond, en ook gebieden over de grens in Drenthe en Friesland tegelijkertijd geteld moesten worden, zijn eventuele verplaatsingen zoveel mogelijk geminimaliseerd door bij de organisatie rekening te houden met geografische eenheden waarbinnen ganzen zich verplaatsen. De natte natuurgebieden op de grens tussen Groningen en Drenthe werden allemaal op dezelfde dag geteld. Hetzelfde geldt voor het Lauwersmeer (Groningse en Friese deel) en het omliggende gebied. Voor grote eenheden van gebieden was steeds dezelfde teller actief, zodat makkelijk ingespeeld kon worden op eventuele verplaatsingen van ganzen. In enkele gevallen was er bij het veldwerk tussen de tellers telefonisch contact.

Het grootste deel van de provincie werd uiteindelijk op 21 en 22 juli geteld. Op deze twee dagen werd ook ruim 97% van het totale aantal ganzen geteld (figuur 2, 3). Het westelijk deel van de Noordkust, alsmede Rottumeroog en Rottumerplaat werden tijdens de hoogwatertelling van 18 juli geteld, maar de aantal

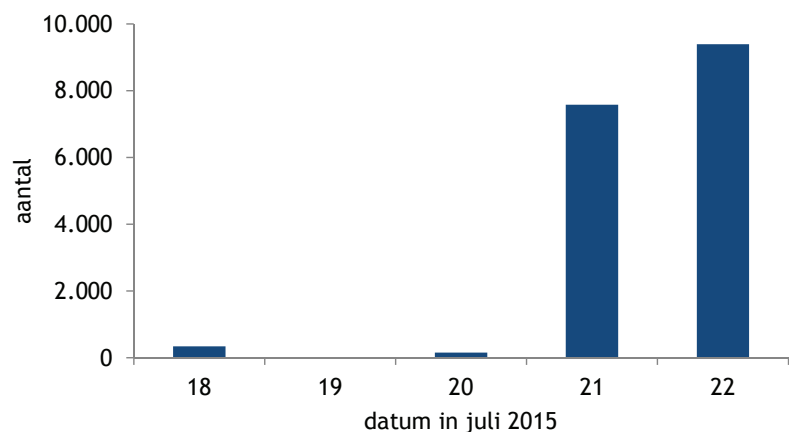
len ganzen in deze gebieden waren te gering om op grote schaal problemen met verplaatsingen op te leveren.

2.2. Veldwerk

Net als bij de landelijke zomerganstelling in 2009 (de Boer & Voslamber 2010) richtte de telling in de Provincie Groningen in juli 2015 zich op de dagrustplaatsen van de ganzen. Veldwerk vond doorgaans plaats tussen 9:30 en 16:30, als de meeste ganzen zich concentreren in watergebieden. Deze werkwijze is ook opgenomen in het landelijk protocol zomertelling ganzen (Landelijke technische werkgroep zomertelling ganzen 2012), die tegenwoordig ook wordt gevolgd bij de telling die door de Jagersvereniging en de Wildbeheer Eenheden wordt georganiseerd. De in Groningen in juli 2015 gehanteerde werkwijze week omwille van logistieke redenen op enkele punten af van het landelijke protocol. Vooral in stedelijk gebied werden tellingen reeds in de periode 8:00-9:30 uitgevoerd, alsmede tussen 18:00 en 21:00. Ganzen in stadsparken en ander stedelijk groen verblijven gewoonlijk de hele dag in hetzelfde gebied en houden er niet het klassieke ritme op na van in de ochtend en avond foerageren in landbouwgebied en overdag rusten in watergebieden.

Gebieden werden met behulp van verrekijker en telescoop afgezocht op ganzen en de groepen werden, afhankelijk van de groepsgrootte, per individu of tental geteld. Vaak werd een groep twee keer geteld om de juistheid van de telling te bevestigen. Van alle aanwezige ganzensoorten werden de aantallen apart geteld en genoteerd. Een deel van de tellingen werd in het veld direct op een tablet ingevoerd (via de applicatie ObsMapp), een ander deel op kaarten (invoer achteraf in watervogel applicatie op sovon.nl).

Figuur 2. Aantal getelde ganzen per teldatum bij de zomerganstelling in de provincie Groningen in juli 2015. In totaal werd 97% van alle ganzen geteld op 21 en 22 juli.

Bij alle groepen werd indien mogelijk onderscheid gemaakt tussen volwassen vogels en eerstejaars, om inzicht te krijgen in het broedsucces in 2015. Tevens werd gelet op vogels met gekleurde pootringen en halsbanden, die inzicht geven in de herkomst van de vogels.

2.3. Volledigheid

Het telgebied omvatte de gehele provincie Groningen. Naast natuurgebieden, schorren, plassen en beekdalen is ook het landbouwgebied en stedelijk gebied in z'n geheel doorkruist op zoek naar ganzen. Met uitzondering van één telgebied werden alle 260 Groningse watervogelgebieden tijdens de telling in juli 2015 bezocht (teldekking 99,6%). Slechts één telgebied werd door een misverstand niet bezocht (figuur 3). Het is onbekend of zich hier ganzen bevonden. Gezien de in figuur 3 weergegeven verspreiding is het niet uitgesloten dat enkele groepen zijn gemist. Het gebied staat echter niet bekend om grote concentraties ganzen, zodat we inschatten dat het effect op het totale resultaat niet groot is.

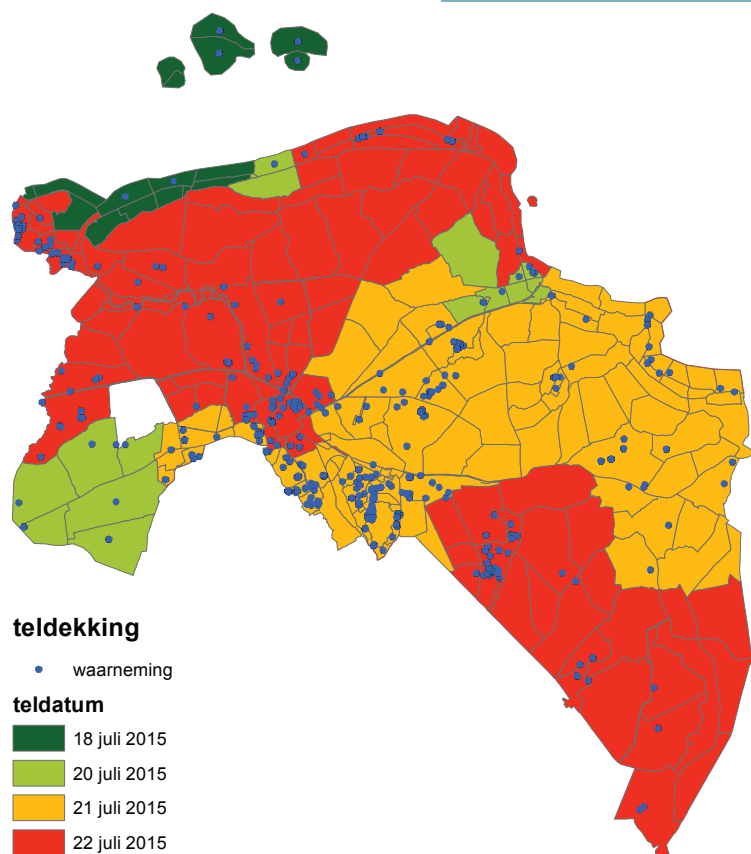
2.4. Weersomstandigheden

Juli 2015 was een vrij warme maand met vrij veel zon en weinig neerslag in Groningen. De maandkende landelijk een gemiddelde temperatuur van

18,4 °C, tegen een langjarig gemiddelde van 17,9 °C. Gemiddeld over het land viel 92 mm neerslag terwijl het langjarig gemiddelde 78 mm is. Door het buiige karakter van de neerslag waren de landelijke verschillen groot, in Groningen en Drenthe was het nat. Tijdens de telling was de temperatuur tussen de 19 °C en 23 °C en viel alleen op 19 juli enige neerslag van betekenis. Over het algemeen kan gesteld worden dat de telomstandigheden tussen 18 en 22 juli zeer gunstig waren en het telresultaat niet negatief hebben beïnvloed.

2.5. Gegevensbewerking

Alle waarnemingen werden ingetekend op een topografische kaart of in het veld ingevoerd in een tablet-pc (zie paragraaf 2.2). Met behulp van deze basisgegevens werden alle tellingen ingevoerd in de invoermodule van Sovon voor watervogeltellingen. Naast de standaard basiscontrole binnen de watervogelmodule, waarbij gecontroleerd wordt op hoge aantallen of afwijkende soort-gebiedscombinaties, is aan de hand van het stippenbestand een handmatige nacontrole op dubbeltellingen en andere onvolkomenheden gedaan, en zijn eventuele onvolkomenheden met de tellers teruggekoppeld. Vervolgens is een volledig GIS-bestand gemaakt, waaruit de verspreidingskaarten die in dit rapport worden gepresenteerd zijn vervaardigd. Dit GIS-bestand is ook ter beschikking gesteld aan de provincie Groningen.

Figuur 3. Getelde gebieden in de provincie Groningen bij de zomerganstelling in juli 2015. Per telgebied is de teldatum weergegeven. Tevens zijn alle waarnemingen van groepen ganzen opgenomen voor een eerste indicatie van de verspreiding (voor details zie verder hoofdstuk 3).

3. Resultaten

3.1. Algemene resultaten

In totaal werden tijdens de tellingen in Groningen in juli 2015 17.467 ganzen geteld. De Grauwe Gans was met 13.041 individuen (75% getelde aantallen) de talrijkste soort. Ook talrijk was Grote Canadese Gans met 1.481 individuen, gevolgd door de Nijlgans (1.350 individuen). Deze drie soorten waren in 2015 goed voor ruim 90% van het totaal aantal getelde ganzen in Groningen. In figuur 2 wordt een overzicht gegeven van de getelde aantallen per soort per tel-datum en in tabel 1 per soort het totaal van de hele telling.

Tabel 1. Aantal getelde ganzen juli 2015 in Groningen (zie ook figuur 2). Tevens is het percentage eerstejaars en de steekproef van het aantal op leeftijd gecontroleerde ganzen gegeven.

Soort	Aantal	% Juv.	Steekproef
Toendrarietgans	2	0	2
Kolgans	49	0	2
Grauwe Gans	13.041	20	2.417
Soepgans	1.010	5	339
Indische Gans	4	0	3
Sneeuwans	2	0	2
Keizergans	1	0	1
Grote Canadese Gans	1.481	10	945
Kleine Canadese Gans	1		
Brandgans	492	17	328
Rotgans	4		
Nijlgans	1.350	35	442
Hybride Brand- x Grauwe Gans	1	0	1
Hybride Canadese- x Grauwe Gans	24		
Hybride Brand- x Canadese Gans	5		
Totaal	17.467		

In de volgende paragrafen worden per soort achtereenvolgens de aantallen en verspreiding, habitatkeuze en jongenpercentage besproken. Bij Grauwe Gans en Grote Canadese Gans aangevuld met informatie over de herkomst van de Groningse zomerpopulatie. Het voorkomen in Groningen wordt kort in perspectief geplaatst aan de hand van de meest recente landelijke aantalschattingen (Schekkerman 2012). Deze is weliswaar enigszins gedateerd (2012), maar achten we nog steeds goed bruikbaar om de Groningse aantallen in een breder perspectief te beschouwen.

De in juli 2015 verzamelde verspreidingsgegevens lenen zich goed voor een analyse van de habitat waarin de ganzen geteld zijn. Daarbij is het belangrijk om

te bedenken dat het hier vooral om “rusthabitat” gaat: daar het een telling overdag betrof, bevonden de meeste ganzen zich in hun rustgebieden en waren er weinig vogels actief aan het foerageren. Vooral de Grauwe Ganzen houden er in de zomer een uitgesproken dagritme op na, waarbij ze vooral in de vroege ochtenduren en ‘s avonds foerageren en gedurende het midden van de dag en ‘s nachts zich op de rustplaatsen bevinden. Het moment van tellen valt samen met die dagrustperiode. Bij de telling bleek dan ook dat zich weinig ganzen in de akkergebieden bevonden, voornamelijk door het ontbreken van geschikte foerageermogelijkheden tijdens de telperiode. In de maanden augustus-oktober, tijdens de oogst zal dit percentage vele malen groter zijn. Tijdens de telling waren er nog nauwelijks oogstresten beschikbaar (slechts hier en daar enkele geogste percelen wintergerst).

Hieronder wordt voor de talrijkste vijf soorten per soort in een taartdiagram de habitat waarin de vogels geteld zijn in beeld gebracht. Er is onderscheid gemaakt tussen: natuur (eigendom van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Groninger Landschap en overige), agrarisch gras en agrarisch akker, stad (inclusief recreatiegebieden aan stadsrand), water (zonder duidelijke binding aan agrarisch/natuur) en slik (wad, buitendijks). Vogels die op open water rusten en een duidelijke binding hadden met een naastgelegen natuurgebied of grasland zijn toegewezen aan deze habitats. Voor stedelijk gebied geldt dat de combinatie water en kort gras op vrijwel alle locaties waar ganzen werden waargenomen aanwezig was.

Om de ontwikkelingen van de Groningse ganzenpopulatie beter te begrijpen is tijdens de telling een zo groot mogelijk steekproef genomen van het aantal jongen bij de getelde ganzen. Met een telescoop is het goed mogelijk om de jongen van het voorgaande broedseizoen te herkennen (Koffijberg *et al.* 2015). Voorwaarde is dat vogels niet te ver weg zitten en de kop en hals goed te zien zijn. De in Groningen gebruikte methode is dezelfde als die ook in de winter wordt gebruikt om het percentage eerstejaars in groepen overwinterende (arctische) ganzen vast te stellen (Hornman *et al.* 2012). Absoluut gezien zijn deze cijfers in juli nog een optimistische maat voor het uiteindelijke broedsucces, omdat onder de eerstejaars ganzen in hun eerste levensmaanden nog veel sterfte plaatsvindt en bij aanvang van het najaar minder vogels zijn overgebleven (B. Voslamber). Dergelijke gegevens kennen dus beperkingen als ze worden gebruikt in populatiemodelleringen, maar

geven wel inzicht in de trend in broedsucces, omdat ze jaarlijks op dezelfde wijze worden verzameld.

Per getelde groep werd het aantal adulten, aantal eerstejaars en het aantal niet op leeftijd gebrachte exemplaren genoteerd. In tabel 1 zijn de resultaten weergegeven. Hier zijn zowel de grootte van de totale steekproef als het jongenpercentage te zien.

In Groningen zijn relatief veel Grauwe Ganzen en Grote Canadese Ganzen aanwezig met groene halsbanden met een unieke code. Deze vogels zijn geringd in het kader van een langlopend landelijk onderzoek naar de verspreiding en overleving van deze soorten (Voslamber 2011). Van andere soorten werden vrijwel geen individueel herkenbare exemplaren waargenomen op enkele lokaal gekleurnde Nijlganzen in stad Groningen na. Om de begrijpen waar deze individuele vogels vandaan komen zijn waarnemingen uit het invoerportaal www.geese.org uit de periode 15 juli – 1 augustus (overeenkomend met de telperiode) geanalyseerd en vergeleken met de periode 1 juni – 15 juli en 1 augustus – 15 september. De waarnemingen geven een eerste indruk

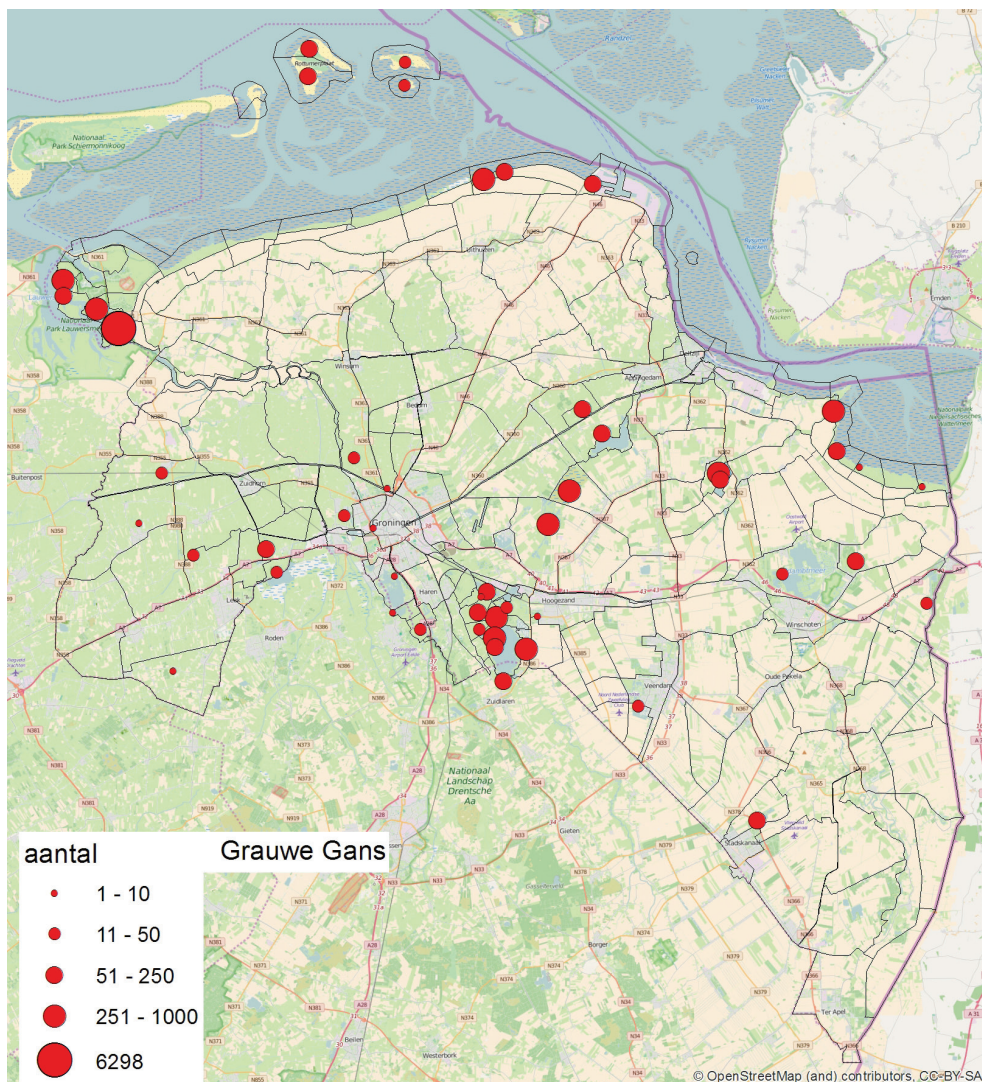
van de origine van de vogels, maar presenteren geen uitputtende analyse met behulp van een dispersiemodel (dat ook rekening zou houden met verschillen in waarneemkans).

3.2. Grauwe Gans

Aantallen en verspreiding

Naar schatting omvatte de landelijke populatie Grauwe Ganzen in de zomer 439.000 exemplaren (Schekkerman 2012). Afgaande op dit aantal bedroeg de Groningse populatie in 2015 met 13.041 vogels 3% van het landelijke aantal.

De grootste aantallen bevonden zich in het Groningse deel van het Lauwersmeer, het Zuidlaardermeergebied en in en rond het (nieuwe) natuurgebied Roegwold, alsmede rond het Hondshalstermeer en aan de Dollard. In de groot-schalige landbouwgebieden in het noorden en zuidoosten van de provincie waren nauwelijks Grauwe Ganzen aanwezig (figuur 4). Ruim 70% van de Grauwe Ganzen bevond zich in vijf gebieden

Figuur 4. Verspreiding van Grauwe Ganzen in de provincie Groningen in juli 2015.

Tabel 2. Telgebieden met de hoogste aantallen Grauwe Ganzen in de provincie Groningen in juli 2015.

Telgebied	Aantal
GR1160 Jaap Deensgat, Lauwersmeer	6.134
GR4420 Omgeving Hondshalstermeer	943
GR3510 Onnerpolder, Zuidlaardermeergebied	938
GR3560 Oostpolder, Zuidlaardermeergebied	659
GR1130 Noordelijke Platen, Lauwersmeer	513

(tabel 2), met als uitschieter ruim 6.100 in het Jaap Deensgat in het Lauwersmeer. Grauwe Ganzen concentreren zich dus in de zomer in sterke mate in slechts enkele belangrijke gebieden.

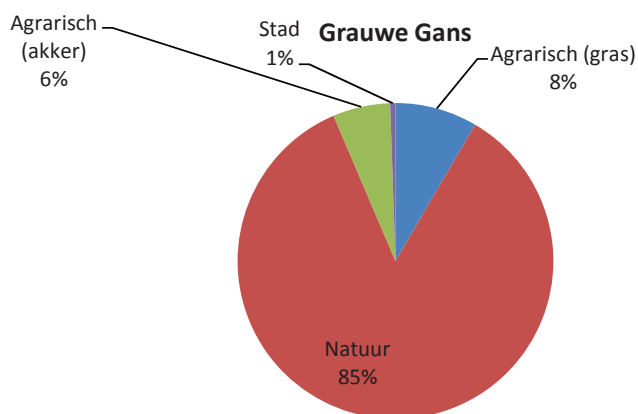
Habitatkeuze juli 2015

Het grootste deel (85%) van de Groningse Grauwe Ganzen bevond zich tijdens de telling in juli 2015 in natuurgebieden (figuur 5). De meeste natuurgebieden in Groningen waar ganzen verbleven bieden water om op te rusten en grasland om op te foerageren op korte afstand van elkaar. Daarnaast is er gemiddeld weinig verstoring in deze gebieden.

Buiten de natuurgebieden bestaat in de provincie een relatief laag aandeel van het agrarisch gebied uit grasland, regelmatig op grotere afstand van open water. Vogels op akkers verbleven vaak dichtbij open water, daarbij werd niet gefoerageerd maar stonden de vogels te rusten op de kale akkers. Het stedelijk gebied bleek voor Grauwe Gans van onderschikt belang in Groningen.

Bij de Grauwe Gans werd 19% van de vogels op leeftijd gebracht (ruim 2.400 individuen), verspreid over de provincie. Hoewel de steekproef aan de kleine kant is (determinatie is ook lastig, vooral bij tegenlicht) lijkt deze voldoende representatief voor de provincie als geheel.

Het jongenpercentage bedroeg 20%, en is hoger dan

Figuur 5. Grauwe Gans, habitat juli 2015 in de provincie Groningen.

de landelijke cijfers van recente jaren (gemiddeld 14%, Hornman *et al.* 2015). Waarschijnlijk is de reproductie van Grauwe Ganzen in Groningen hoger omdat de populatie zich nog steeds in een groeifase bevindt. In Friesland werd bij de jultelling in 2015 een jongenpercentage van 21% vastgesteld, dus vergelijkbaar met de situatie in Groningen (de Boer & Koffijberg 2015).

Herkomst Groningse Grauwe Ganzen juli 2015

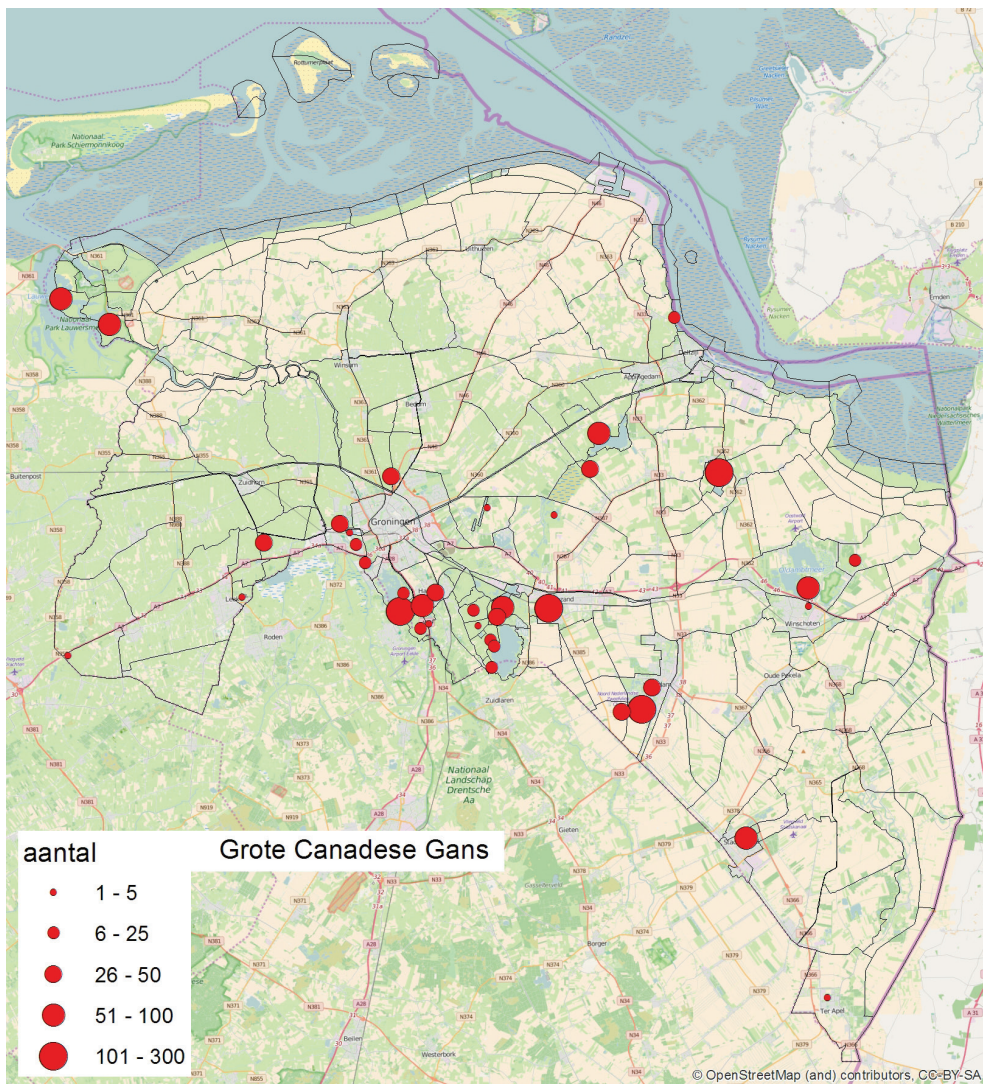
In de telperiode werden in totaal 60 verschillende individuen afgelezen. Deze waren grotendeels geringd bij Tetjehorn, Overschild (30, 50%) en bij het Zuidlaardermeer (26, 43%). Daarnaast werden vogels uit De Deelen Fr en Haren (beide 2 individuen) gezien. In totaal 38 van de 60 vogels werden eerder (incl. eerdere jaren) ook gedurende het broedseizoen in de provincie gezien. Deze aflezingen suggereren dat bij de juli-telling grotendeels vogels van Groningse origine in de provincie verblijven. In de ruiperiode was het beeld vergelijkbaar: 93 verschillende afgelezen individuen tussen 1 juni en 15 juli, waarvan 55 van Overschild (59%) en 35 (38%) van het Zuidlaardermeer. Ook in augustus en de eerste helft van september veranderde dit beeld niet (50 afgelezen individuen, 30 geringd bij Zuidlaardermeer, 13 Overschild). Helaas kon een gele halsband van een ruiende vogel in het Zuidlaardermeergebied in juni niet worden afgelezen (R. Oosterhuis). Deze vogel was gezien de kleur van de halsband afkomstig uit Duitsland (waarschijnlijk Mecklenburg-Vorpommern of Nordrhein-Westfalen), wat impliceert dat ook buitenlandse Grauwe Ganzen naar Groningen kunnen komen om de vleugelrui door te maken.

3.3. Grote Canadese Gans

Aantallen en verspreiding

Naar schatting omvatte de landelijke populatie Grote Canadese Ganzen in de zomer van 2012 31.000 exemplaren (Scheckerman 2012). De Groningse populatie bedroeg in 2015 met 1.481 vogels 5% van het landelijke aantal.

Grote aantallen Grote Canadese Ganzen bevonden zich, niet geheel onverwacht, vooral in stedelijk gebied. De stadsparken van Hoogezand-Sappemeer, Haren, Veendam-Wildervank en Stadskanaal herbergden ruim 40% van de getelde individuen. Opmerkelijk was hier het vrijwel ontbreken van Grauwe Ganzen in dezelfde gebieden. Daarnaast waren grotere groepen aanwezig bij het Hondshalstermeer en Schildmeer.

Figuur 6. Verspreiding van de Grote Canadese Gans in de provincie Groningen in juli 2015.

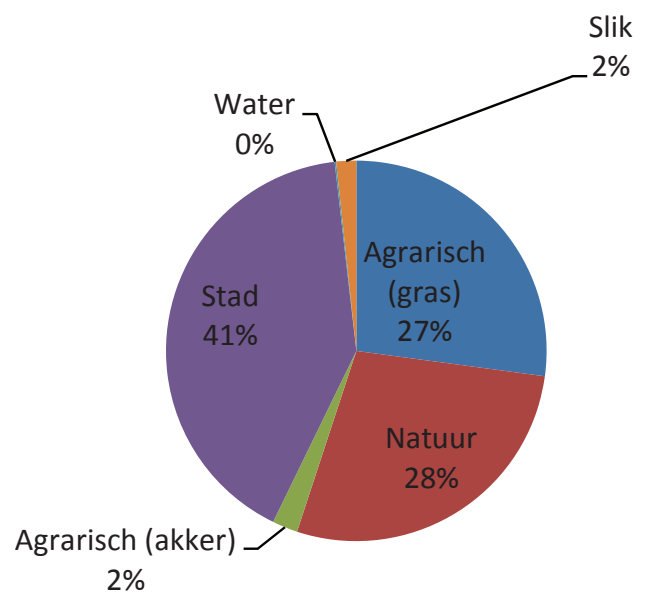
Tabel 3. Gebieden met de hoogste aantallen Grote Canadese Ganzen in de provincie Groningen in juli 2015.

Telgebied	Aantal
GR4460 Hoogezand-Sappemeer	251
GR5120 Wildervank	219
GR4420 Oostwolderpolder - Wagenborgen	108
GR3420 Friescheveen, Polder het Oosterland	107
GR5260 Stadskanaal	61

Habitatvoorkeur juli 2015

Voorafgaand aan de telling was bekend dat er plaatselijk in stedelijk gebied in de Provincie Groningen groepen Grote Canadese Ganzen de rui doormaken. Opmerkelijk is dat het stedelijk gebied binnen de provincie het belangrijkste habitat voor deze soort bleek: 41% van de exemplaren verbleef in dit habitat (figuur 7). Vrijwel al deze vogels verbleven op kort (gemaaid) gras vlakbij water. Daarbuiten bleken natuur (28%) en agrarisch gras (27%) van gelijk belang.

Grote Canadese Gans

Figuur 7. Grote Canadese Gans, habitat juli 2015 in de provincie Groningen.

Leeftijdsofbouw populatie juli 2015

Bij de Grote Canadese Gans werd 64% op leeftijd gebracht. In vergelijking met de andere soorten viel het lage jongenpercentage van 10% op. Achtergrond is dat de Canadese Ganzen in de provincie Groningen in de zomer voor een groot deel bestaan uit ruiers (mislukte broedvogels en niet-broedende vogels). Deze vogels komen ook niet allemaal uit de provincie zelf, maar komen vooral uit verschillende delen van Nederland en uit Westfalen in Duitsland (Voslamber 2011, zie onder). Het lage jongenpercentage in Groningen contrasteert met de 49% eerstejaars die in juli 2015 in Friesland werden vastgesteld (de Boer & Koffijberg 2015).

Herkomst Groningse Grote Canadese Ganzen juli 2015

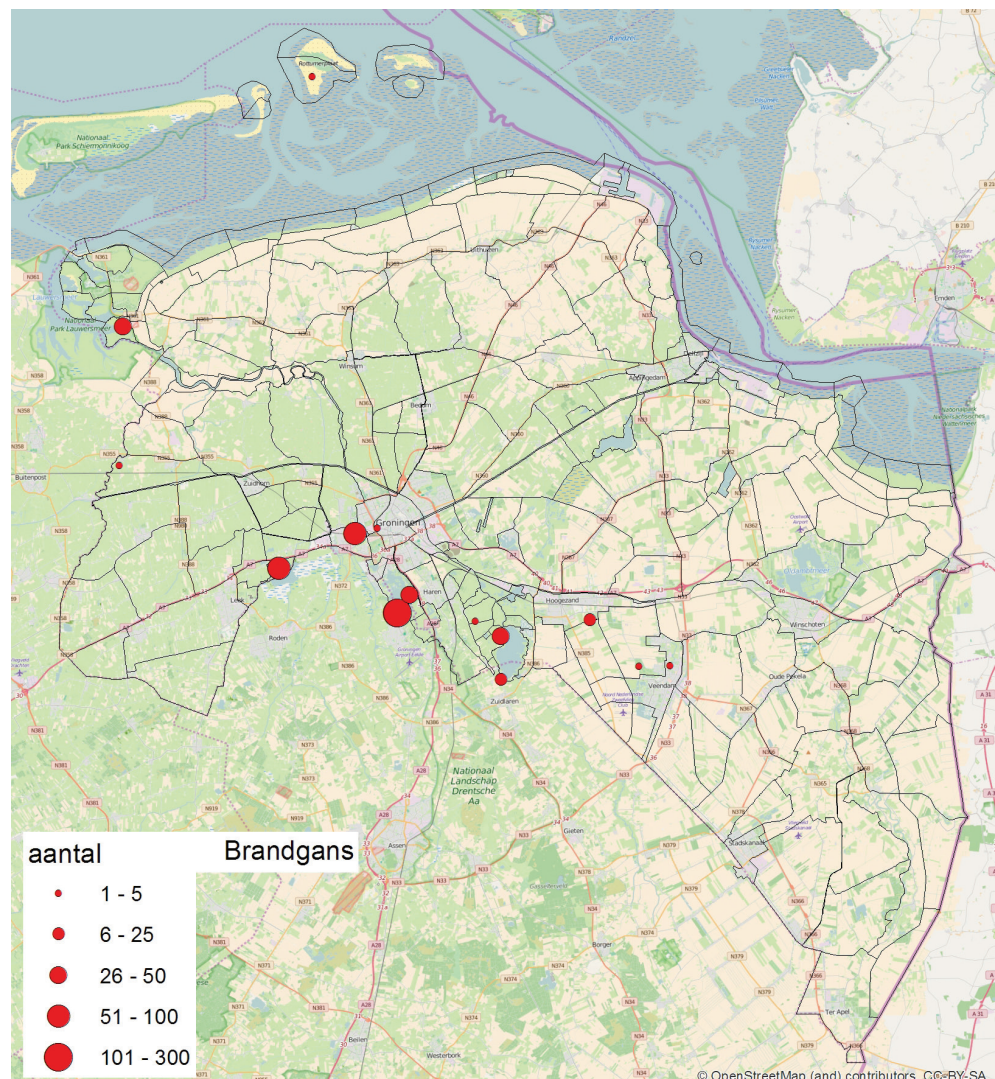
In de telperiode werden 118 verschillende individuen afgelezen. Deze waren in voorgaande jaren voornamelijk in de provincie zelf geringd: in Haren (97), Wildervank (10) en bij Overschild (10). Eén vogel was geringd in Den Bosch. De meeste van deze vogels waren eerder ook tijdens de vleugelrui gevangen

en geringd. Waarnemingen tijdens het broedseizoen geven een indruk van de origine van deze vogels: 44 werden in de provincie zelf afgelezen (37%), 1 in Den Bosch en 1 in de Rieselfelder Münster in Nordrhein-Westfalen, Duitsland. De herkomst is dus meer divers als bij Grauwe Gans. Voslamber (2011) liet eerder zien dat vogels die in Groningen tijdens de vleugelrui werden gevangen werden gemeld uit België, Denemarken en Zweden. Ook de connectie met Nordrhein-Westfalen is bekend. Het lijkt er op dat een deel van de daar broedende vogels zich na een mislukt legsel voor de rui richting Groningen beweegt. Gegevens uit een Duits ringprogramma wijzen er op dat dit alleen geldt voor vogels uit Westfalen, en dan vooral de omgeving van Münster en Dortmund (Homma & Geiter 2011).

3.4. Brandgans

Aantallen en verspreiding

Naar schatting omvatte de landelijke populatie Brandganzen in de zomer van 2012 52.200 exempla-

Figuur 8. Verspreiding van de Brandgans in de provincie Groningen in juli 2015

Tabel 4. Gebieden met de hoogste aantallen Brandganzen in de provincie Groningen in juli 2015.

Telgebied	Aantal
GR3430 Friescheveen, Polder het Oosterland	169
GR3310 Vloeiervelden Suikerunie Groningen	92
DR1112 Lettelberter Petten - Vredewold	83
GR3560 Oostpolder, Zuidlaardermeergebied	45
GR3410 Paterswoldermeergebied	35

ren (Schekkerman 2012). De Groningse populatie bedroeg in 2015 met 492 vogels 1% van het landelijke aantal.

Het voorkomen van Brandganzen in Nederland in juli betreft voornamelijk lokale broedvogels. De soort staat in Groningen te boek als een zeldzame broedvogel. De relatief lage aantallen waren dan ook geen verrassing. Het voorkomen was vrijwel geheel beperkt tot de gebieden ten zuiden en westen van de stad Groningen, waar zich al jaren een kleine broedpopulatie bevindt. Daarbuiten werden slechts enkelingen waargenomen, met als meest opvallende locatie het Groningse deel van het Lauwersmeer. In de Dollard en langs de Noordkust, waar gedurende de winter grote aantallen pleisteren, werden in het geheel geen Brandganzen gezien. In 2014 werd 1 broedpaar gevonden in Ruidhorn in de Emmapolder (in 2015 afwezig als broedvogel, K. Koffijberg). Ook broedvogels uit de naburige Eems in Duitsland, ten noorden van Leer, lijken zich niet in de Dollard op te houden in juli (ook niet in het Duitse deel). Op 21 juni 2015 werden langs de Eems tussen Leer en Oldersum in totaal 511 volwassen Brandganzen geteld, en nog eens 202 kuikens, alle behorend tot de daar aanwezige broedpopulatie (c. 80 paar, K.

Gerdes). Deze vogels broeden op predatie-vrije eilanden in de Eems (Hatzum Sand en Bingum Sand), en gebruiken de uiterwaarden van de Eems in de directe omgeving als opgroei gebied voor hun kuikens.

De Groningse Brandganzen bevonden zich in drie habitats (figuur 9). Het grootste deel werd geteld op grasland in agrarisch gebied (44%), met een kleiner aandeel in natuurgebieden (32%) en stedelijk gebied (24%). De Brandgans staat bekend als een liefhebber van kort (gemaaid/gegraasd) gras, dit was op alle locaties waar de soort verbleef aanwezig.

Leeftijdsopbouw populatie juli 2015

Tweederde (67%) van de Brandganzen werd op leeftijd gebracht, het jongenpercentage was 17%. Dit is relatief hoog, zeker als in aanmerking wordt genomen dat een deel van de aanwezige vogels geen broedpoging onderneemt. Het is echter niet ondenkbeeldig dat veel mislukte broedvogels of niet-broedende vogels elders de vleugelrui doormaken, en dus verhoudingsgewijs veel succesvolle broedvogels bij een telling in juli worden gezien. In Friesland werden 42% jonge vogels geteld (de Boer & Koffijberg 2015).

3.5. Soepganzen

Aantallen en verspreiding

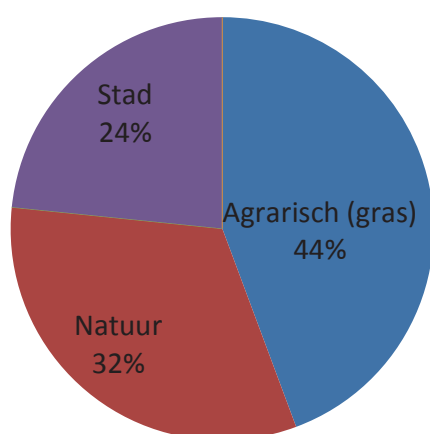
Naar schatting omvatte de landelijke populatie Soepganzen in de zomer van 2012 10.500 exemplaren (Schekkerman 2012). De Groningse populatie bedroeg in 2015 met 1.010 vogels 10% van het landelijke aantal. Vergeleken met de andere soorten is dat een verhoudingsgewijs groot aandeel.

De meeste Soepganzen bevonden zich in afzonderlijke groepen in of vlakbij stedelijk gebied, waar de vogels zoals bekend voor de "sier" in stadsparken voorkomen. In het buitengebied is het aannemelijk dat de vogels plaatselijk met opzet zijn uitgezet door derden. Her en der bevonden zich vogels in groepen Grauwe Ganzen, waarbij plaatselijk soms een aanzienlijk percentage van de vogels uit Soepganzen bestond. De grootste groep betrof 230 exemplaren in de Lettelberterpetten, bijna een kwart van het totaal.

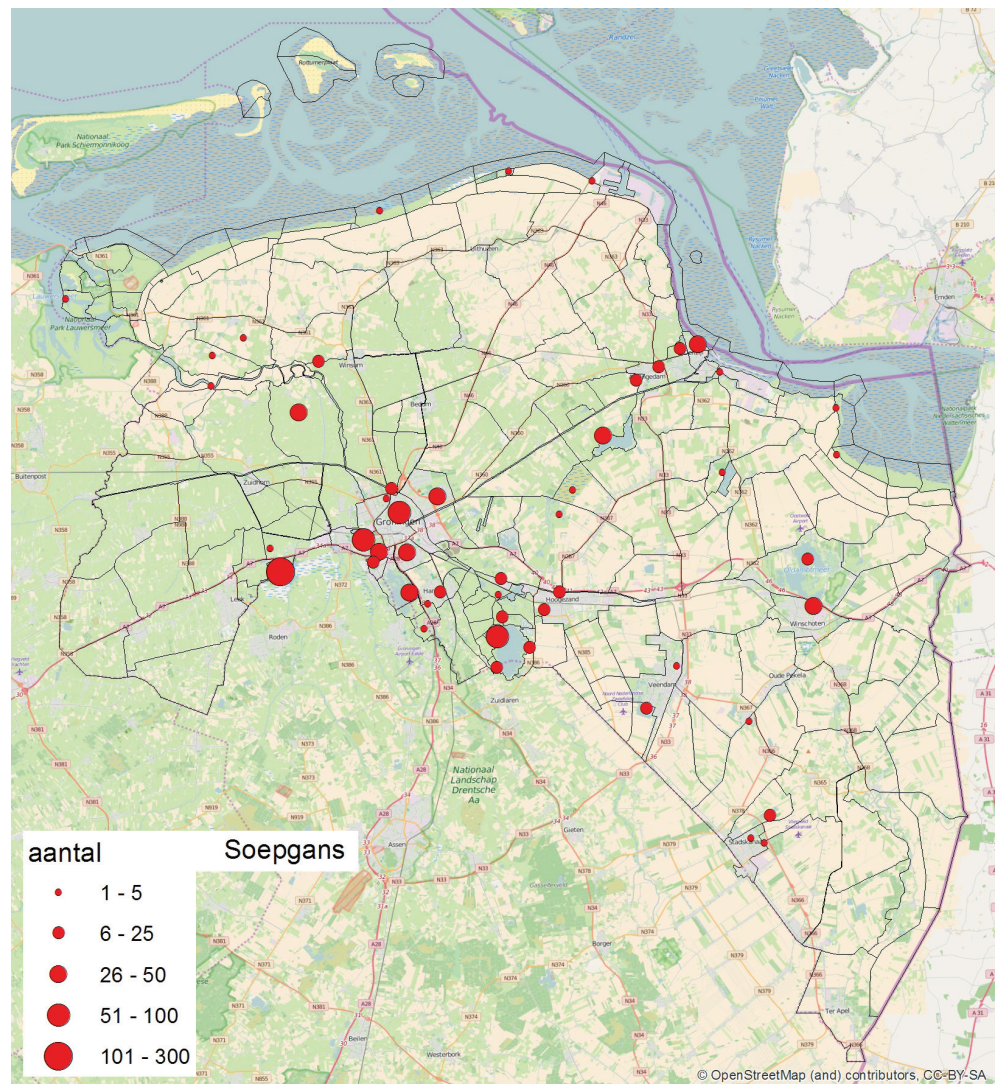
Tabel 5. Gebieden met de hoogste aantallen Soepganzen in de provincie Groningen in juli 2015.

Gebied	Aantal
DR1112 Lettelberter Petten - Vredewold	230
GR3360 Groningen centrum	93
GR3560 Oostpolder, Zuidlaardermeergebied	74
GR2260 Appingedam - Delfzijl	57
GR3250 Hoogkerk	57

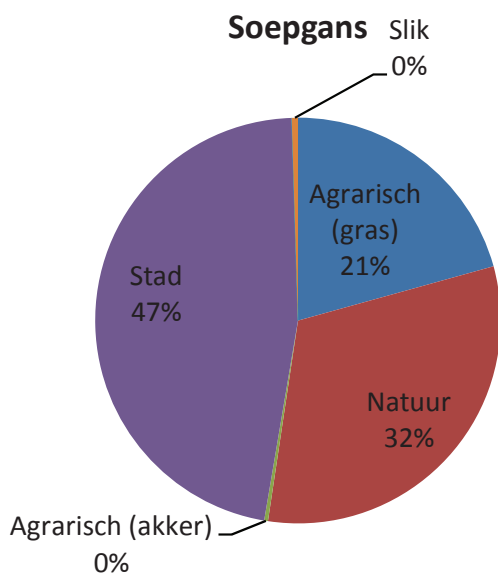
Brandgans

Figuur 9. Brandgans, habitat juli 2015 in de provincie Groningen.

Figuur 10. Verspreiding van de Soepgans in de provincie Groningen in juli 2015.

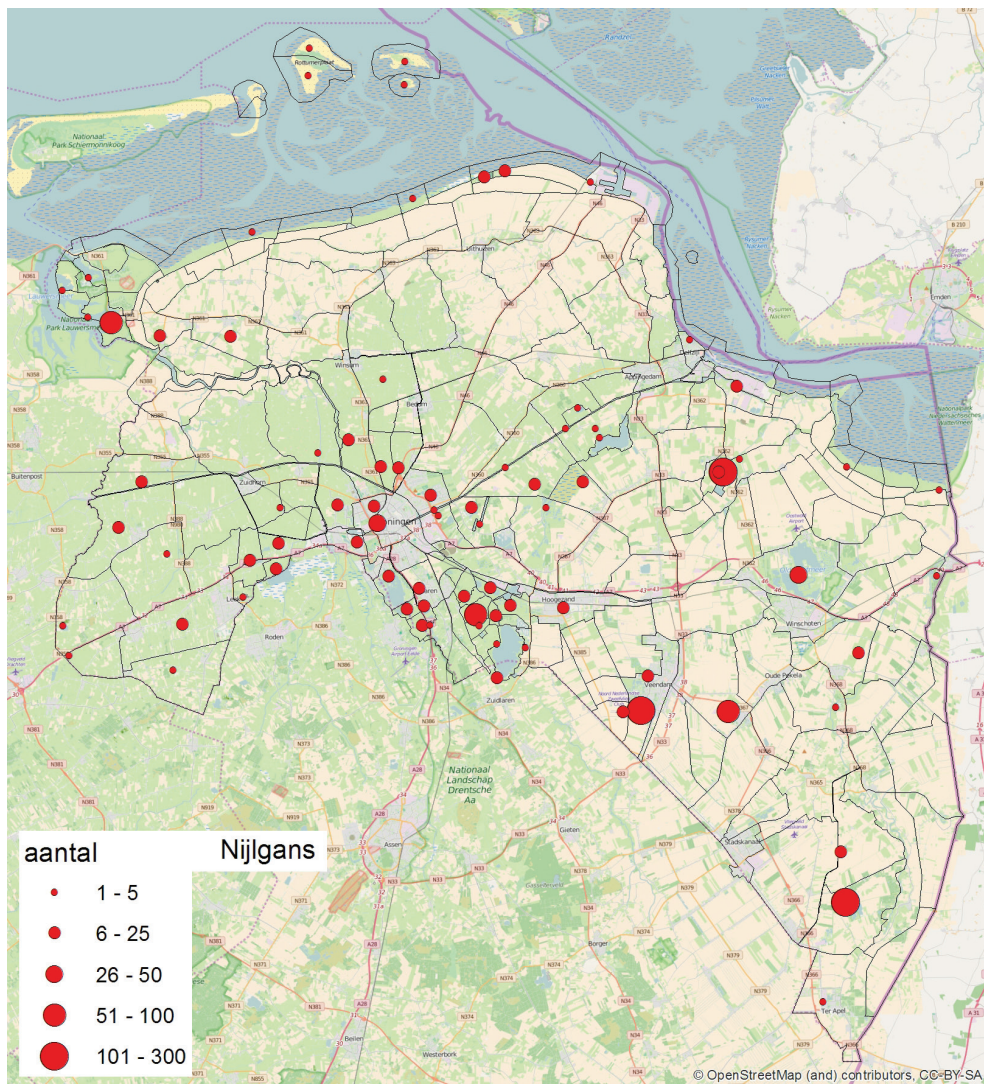
Figuur 11. Soepgans, habitat juli 2015 in de provincie Groningen.

Habitatvoorkeur juli 2015

Bijna de helft (47%) van de Soepgans in de provincie Groningen bevond zich in juli 2015 in stedelijk gebied. Daarnaast waren natuur (32%) en grasland in agrarisch gebied (21%) van belang. In de overige habitats bevonden zich maar enkele Soepgans (figuur 11). Gezien de verspreiding tijdens de telling in juli 2015 kan deze verdeling geen verrassing genoemd worden. De meeste vogels in agrarisch gebied bevonden zich relatief dichtbij bebouwing.

Leeftijdsopbouw populatie juli 2015

Van de Soepgans werd 33% op leeftijd gebracht. Opvallend was daarbij het lage percentage jongen (5%). Het is bekend dat Soepgans in de meeste regio's in ons land vaak moeite hebben om jongen groot te brengen. Veel groepen bestaan uitsluitend uit volwassenen en vaak wordt er niet gebreed. Een groeiende populatie lijkt deels afhankelijk van opzettelijke introducties door derden, wat ook in Zeeland recent geconcludeerd werd (de Boer 2013).

Figuur 12. Verspreiding van de Nijlgans in de provincie Groningen in juli 2015.

3.6. Nijlgans

Aantallen en verspreiding

Naar schatting omvatte de landelijke populatie Nijlganzen in de zomer van 2012 44.000 exemplaren (Schekkerman 2012). De Groningse populatie bedroeg in 2015 met 1.323 vogels 3% van het landelijke aantal.

De Nijlgans kende van alle ganzensoorten de meest ruime verspreiding. De grootste aantallen bevonden

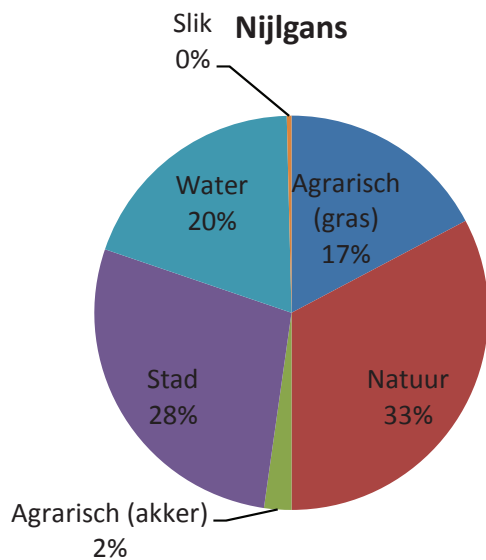
Tabel 6. Gebieden met de hoogste aantallen Nijlganzen in de provincie Groningen in juli 2015.

Gebied	Aantal
GR5420 Sellingerfeld (zandwinplas)	258
GR4420 Oostwolderpolder - Wagenborgen	186
GR5120 Wildervank (surfplas)	169
GR1160 Jaap Deensgat, Lauwersmeer	75
GR3510 Onnerpolder, Zuidlaardermeergebied	74

zich wel bij grotere wateren (zandwinplassen, natuurontwikkeling) waar de vleugelruï wordt doorge maakt (zie tabel 6). Daarnaast werden op veel plekken verspreid door de provincie lokale broedparen in hun territorium geteld, zowel in stedelijk gebied als in landbouwgebied.

Habitatvoorkeur juli 2015

De Nijlgans staat bekend als een wijdverspreide soort met een brede habitatkeuze. Dit kwam tijdens de telling in Groningen in juli 2015 goed naar voren (zie figuur 12). De meeste Nijlganzen bevonden zich in natuurgebieden (33%) en stedelijk gebied (28%). Het vrij hoge aandeel water (20%) ten opzichte van andere ganzensoorten is opvallend. Dit is te verklaren door de voorkeur van de soort om te ruïen op grote zandwinplassen. Het aandeel van grasland in agrarisch gebied is kleiner dan de andere soorten. Overige habitats waren van ondergeschikt belang.

Figuur 13. Nijlgans, habitat juli 2015 in de provincie Groningen.

Leeftijdsofbouw populatie juli 2015

Bij de Nijlgans werd een steekproef van 33% op leeftijd gebracht. Het jongenpercentage was 35%. Dit duidt mogelijk op een groeiende populatie. Bij de steekproef moet echter opgemerkt worden dat grote groepen ondervertegenwoordigd zijn. Deze groepen bestaan voornamelijk uit ruiers rond grote plas- en zijn meestal moeilijk op leeftijd te brengen door de grote waarneemafstand. Het lijkt er echter wel op dat dit voornamelijk niet-broedende adulten zijn (vgl. Grote Canadese Gans). De meeste kleinere groepen bestonden uit lokale broedvogels met hun jongen van dit jaar.

3.7. Overige ganzensoorten

Behalve de vijf hierboven besproken algemene soorten, werden nog zeven soorten ganzen en drie typen hybriden in lage aantallen vastgesteld. Deze soorten zijn voor de overzichtelijkheid niet opgenomen in de figuren in deze rapportage en het voorkomen wordt daarom wat uitgebreider besproken.

Er werden twee Toendrarietganzen geteld, beide solitair tussen andere ganzen in respectievelijk het natuurgebied Woudbloem (telgebied GR4140 Harkstede – Slochteren) en in de Blauwestad (telgebied GR4660 Midwolderbos – Meerland). Bij de laatste vogel ging het om een gewond individu (kapotte vleugel). In beide gevallen gaat het vermoedelijk om overwinteraars die zijn blijven hangen omdat ze niet in goede conditie waren.

De Kolgans was met 49 vogels de algemeenste van de overige ganzen. Maar liefst 45 vogels waren aanwezig in telgebied DR1112 Lettelberter

Petten – Vredewold. Een duo bevond zich langs het Aduarderdiep bij Joeswerd (telgebied GR4140 Ezinge – Fransumerpolder) en solitaire vogels in het natuurgebied Woudbloem (GR4140 Harkstede – Slochteren) en langs de Rechte Tocht bij Appingedam (GR4213 Wirdumerpolder). Het is niet duidelijk of het om overwinteraars gaat die in slechte conditie zijn blijven hangen, of om (potentieel) lokale broedvogels. Vermoedelijk gaat het om een mengeling van beide.

Van de uit Azië afkomstige Indische Gans werden vier vogels geteld. Een duo tussen andere ganzen bij de zorgboerderij nabij het Schildmeer (telgebied GR4220) en solitaire exemplaren in het Jaap Deensgat (GR1160) en langs de Vijverlaan in Stadskanaal (GR5260).

De Noord-Amerikaanse Sneeuwganzen is een zeldzame gast in ons land. Hoewel er ooit wilde vogels zijn vastgesteld in Nederland gaat het voornamelijk om Duitse vogels uit een park in Neuss in Nordrhein-Westfalen. Een duo bevond zich nabij Friescheveen (GR3430), niet geheel onverwacht in een omgeving waar zich meerdere populaties van mogelijk ontsnapte ganzen ophouden (Kolgans, Brandganzen).

De Keizergans is een uit Alaska afkomstige exoot. Er bevinden zich in de zomermaanden waarschijnlijk minder dan tien exemplaren in ons land. Eén raszuiver exemplaar bevond zich tussen Grote Canadese Ganzen in het Gorechtpark in Hoogezand (GR4460).

De Kleine Canadese Gans is in Nederland een stuk zeldzamer dan de Grote Canadese Gans. Er werd een solitair exemplaar waargenomen tussen andere ganzen in de Oostpolder in het Zuidlaardermeergebied (telgebied GR3561).

Vier Rotganzen bleken te zijn achtergebleven na de wegtrek eind mei. Drie vogels op Rottumerplaat (GR3310) en één op de kwelder West- en Julianapolder (GR3561).

Verspreid in groepen ganzen werden drie verschillende typen hybriden waargenomen. Het is bekend dat vooral (Grote) Canadese Gans en Grauwe Gans/Soepganzen regelmatig hybridiseren, maar in de praktijk blijken alle ganzen soorten onderling te hybridiseren. Waarbij het soms moeilijk is de stamouders op naam te brengen. Vaak bevinden hybriden zich in gemengde, jaarrond op een locatie verblijvende, groepen ganzen.

Er werd één exemplaar van de hybride Brand- x Grauwe Gans waargenomen tussen de gemengde groep ganzen nabij Friescheveen (GR3430). Van de hybride Canadese- x Grauwe Gans werden 24 exem-

plaren geteld. Meestal enkelingen of duo's tussen andere ganzen. Op drie locaties werden meer dan twee vogels gezien. Het betrof zes exemplaren langs het Aduarderdiep bij Joeswerd (GR4140), drie exemplaren in het Gorechtpark in Hoogezand (GR4460) en drie exemplaren langs de haven op het indu-

strieterrein van Hoogezand (GR4460). De hybride Brand- x Canadese Gans werd op twee locaties waargenomen, vier exemplaren in de Onnerpolder in het Zuidlaardermeergebied (GR3513) en één exemplaar in het gebied De Borg bij Harkstede (GR4124).

4. Vergelijking met eerdere tellingen

In 2009 werden in het kader van een landelijke telling delen van de provincie Groningen door Sovon-medewerkers op zomerganzen geteld (de Boer & Voslamber 2010). In 2012-14 werd een groot deel van de provincie Groningen geteld door de Wildbeheereenheden (WBEs), onder regie van de jagersvereniging. De resultaten van 2012 zijn gepubliceerd in een rapportage (KNJV 2012), die van 2013-14 werden via de jagersvereniging ter beschikking gesteld aan de Provincie Groningen. De tellingen van de WBE uit de zomer van 2015 waren nog niet beschikbaar. Voor alle tellingen geldt dat de teldekking niet 1:1 vergelijkbaar was met die van 2015, die vanuit de meest volledige dekking had van alle tot dusverre uitgevoerde zomerganstellingen in de provincie Groningen (tabel 7). Bij eerdere tellingen werd nooit meer dan 80% van de provincie Groningen afgedekt. Bij de tellingen van de WBEs is verder niet duidelijk of de teldekking binnen een WBE altijd constant was; mogelijk is de teldekking bij deze tellingen dus iets overschat. Op grond van de resultaten bestaat verder de indruk dat bijv. delen van het stedelijk gebied niet werden geteld bij de WBE-tellingen (vergelijk bijv. aantallen van Soepgans). Ook bij de telling in 2009 werd stedelijk gebied niet goed afgedekt.

In 2012-14 werden resp. 7.686, 7.710 en 11.254 ganzen geteld, verdeeld over 5-7 soorten. Grauwe Ganzen maakten steeds de hoofdmoot uit (2012-14

resp. 62%, 71%, 85%). Vergeleken met de telling in 2015 waren de aantallen lager (maar ook de dekking verschilde!) en was het aantal soorten gemiddeld ongeveer de helft van het aantal soorten dat bij de telling in 2015 werd gezien. Het aandeel Grauwe Ganzen was ruwweg vergelijkbaar bij alle tellingen, en bevestigt het hoge aandeel van deze soort binnen de aanwezige ganzenpopulaties in de provincie Groningen in de zomer.

In 2009 werden tijdens de landelijke zomerganzen-telling in Groningen 4.163 ganzen geteld, verdeeld over 8 soorten. De teldekking was belangrijk lager dan in 2015, maar hoger dan bij de WBE-telling in 2012. In 2009 werden uitsluitend gebieden geteld waar op basis van gebiedskennis en habitat vooraf ganzen werden verwacht. Stedelijk gebied werd ook niet volledig geteld, terwijl de integrale telling in 2015 laat zien hoe belangrijk dit habitat in de provincie Groningen is. Een volledige vergelijking van de totale aantallen van deze telling met beide andere tellingen is door de verschillende teldekking en het ontbreken van getallen uit stedelijk gebied niet mogelijk. De verspreiding in 2009 kwam overigens in grote lijnen wel overeen met de verspreiding in 2012 en 2015.

Doordat van de gegevens uit 2009 stippen (elke groep werd bij de als zodanig vastgelegd) beschik-

Tabel 7. Teldekking per jaar en aantallen ganzen per soort in juli 2009, 2012, 2013, 2014 en 2015. Teldekking geeft het percentage van de watervogelgebieden van Sovon aan dat is geteld. Voor de WBE-tellingen is dit bepaald door het aantal watervogelgebieden in de gehele WBE op te tellen (teldekking binnen een WBE niet bekend). Merk op dat aantallen niet 1:1 vergelijkbaar zijn vanwege verschillen in teldekking tussen de jaren! Voor bronnen zie tekst.

	2009	2012	2013	2014	2015
Uitvoering	Sovon	WBE	WBE	WBE	Sovon
Teldekking	80%	72%	79%	69%	99%
Toendrarietgans					2
Kolgans	29	29	7	-	49
Grauwe Gans	2.907	4.738	5.491	9.601	13.041
Soepgans	225	363	314	116	1.010
Indische Gans	-	2	6	-	4
Sneeuwgans	-	-	-	-	2
Keizergans	-	-	-	-	1
Grote Canadese Gans	637	1.089	890	683	1.481
Kleine Canadese Gans	-	-	-	-	1
Brandgans	48	166	79	25	492
Rotgans	7	-	-	-	4
Roodhalsgans	1	-	-	-	-
Nijlgans	309	1.299	923	829	1.350
Hybriden	-	-	-	-	30
Totaal alle soorten	4.163	7.686	7.710	11.254	17.467

Tabel 8. Aantallen Grauwe Gans en Grote Canadese Gans in enkele volledig getelde gebieden in 2009 en 2015 (teldekking 1:1 vergelijkbaar).

Gebied	Grauwe Gans		Grote Canadese Gans	
	2009	2015	2009	2015
Lauwersmeer (Groningse deel)	1.555	7.029	160	116
Roegwold ¹	562	681	66	62
Wildervank surfplas	0	18	54	190
Wolfsbarga natuurontwikkeling	54	254	0	0
Wolddeelen	0	0	320	57
Zuidlaardermeergebied	189	1.757	18	138
Totaal	2.360	9.739	618	563

¹ Roegwold is een optelsom van de aantallen bij het Schildmeer, Dannemeer en Woudbloem/Westerpolder, die vanwege de herinrichting van deze regio en de frequente onderlinge uitwisseling als één gebied in de tabel is opgenomen.

baar zijn is het wel mogelijk om gebieden waar zowel in 2009 als in 2015 ganzen zijn geteld te analyseren. In tabel 8 zijn voor enkele gebieden die zowel in 2009 als in 2015 volledig zijn geteld de aantallen naast elkaar gezet voor een indicatie van de aantalsontwikkelingen.

Het meest opvallend in deze selectie van gebieden is de forse toename van Grauwe Gans (+412%) en de kleine afname van Grote Canadese Gans (-9%). De toename van Grauwe Gans is vooral evident in het Lauwersmeer (+452%) en in het Zuidlaardermeergebied (+929%). Daarbuiten namen de aantallen licht toe. Opvallend is dat deze toename van Grauwe Gans geheel in lijn ligt met de totalen in de hele provincie die in 2009 en 2015 geteld zijn, daar was de toename 419% (tabel 7), zonder rekening te houden met de teldekking.

De Grote Canadese Gans nam in het Lauwersmeer, Roegwold en de Wolddeelen in aantal af. De aantallen op de surfplas bij Wildervank en in het Zuidlaardermeer namen toe. De afname ligt niet in lijn met de totale aantallen in de provincie in 2009 en 2015, deze namen toe (+232%). Het ligt voor de hand dat de betere teldekking in 2015, zeker in het voor deze soort belangrijke stedelijk gebied, een groter aantal Grote Canadese Ganzen opleverde. Een andere factor die kan meespelen is dat het aantal ruiende vogels dat Groningen jaarlijks aandoet varieert (aantal ruiers wordt bijv. ook mede bepaald door al dan niet succes hebben als broedvogel).

Deze vergelijkingen zijn slechts indicatief om een aantal grove ontwikkelingen te duiden. Pas bij herhaling van de tellingen in de komende jaren zal goed inzicht ontstaan in de jaarlijkse variatie in zomergansaantallen in de provincie Groningen.

5. Conclusies, discussie en aanbevelingen

Sovon Vogelonderzoek Nederland voerde in opdracht van de Provincie Groningen in juli 2015 een integrale telling van zomerganzen uit in de provincie Groningen. In totaal werden 17.467 ganzen geteld, verdeeld over 12 soorten. Afgaande op de beschikbare schatting voor 2012 (Schekkerman 2012) gaat het hier om 3% van de Nederlandse zomerpopulatie. De Grauwe Gans was met 13.041 individuen de talrijkste soort. Ook talrijk was Grote Canadese Gans met 1.481 individuen, gevolgd door de Nijlgans (1.350 individuen). Deze drie soorten waren in 2015 goed voor ruim 90% van het totaal aantal getelde ganzen in de Provincie Groningen.

De verspreiding van overzomerende ganzen die uit dit onderzoek naar voren komt wordt representatief geacht voor de verspreiding in de maand juli, en waarschijnlijk ook de tweede helft van de maand juni. De grootste aaneengesloten concentraties vinden we in deze periode in het Lauwersmeer, rond de Stad Groningen, in het Zuidlaardermeergebied en in Midden-Groningen. Vanaf begin augustus zal vooral de verspreiding van Grauwe Ganzen ruimer worden door het aanbod van oogstresten in de Groningse akkerbouwgebieden. In de eerste helft van juni (en eind mei) zal de verspreiding deels anders zijn, omdat in ieder geval Grauwe Ganzen zich dan terugtrekken in speciale ruigebieden. Een extra telling in deze periode zou inzicht kunnen geven waar de ruigebieden in Groningen liggen, en om welke aantallen het gaat. Worden bij deze telling ook gericht gezocht naar geringde vogels, wordt ook duidelijk wat de origine is van de ruiers (waarneming in het Zuidlaardermeergebied in 2015 wijst er op dat ook Grauwe Ganzen van buiten Groningen als ruier kunnen opduiken).

Met de eerste volledig dekkende telling van alle telgebieden in de provincie Groningen in de zomer is een goede basis gelegd voor verdere monitoring van de aantallen. Helaas is het niet mogelijk om deze gegevens makkelijk te koppelen aan de tellingen die in de periode 2012-2014 door de WBEs onder regie van de Jagersvereniging werden uitgevoerd, omdat goede informatie over teldekking bij deze tellingen ontbreekt en geen detailgegevens toegankelijk zijn. Een deel van de toename in 2015 zal door verschillen in teldekking worden verklaard. Een eventuele aantalstoename ligt daarnaast voor de hand. Voor een vergelijking met een telling van Sovon-medewerkers in 2009 kon worden teruggegrepen op de basisgegevens. Deze liet ten opzichte van 2009 in een selectie van gebieden een sterke toename voor Grauwe Gans zien (+412%), maar een lichte afname voor Grote

Canadese Gans (-9%). Bij de Grauwe Gans lag de mate van toename in de selectie van gebieden in tabel 8 in dezelfde orde-grootte als de toename over de totalen van de tellingen in 2009 en 2015.

De telresultaten van juli 2015 laten in detail zien waar de belangrijkste gebieden voor alle ganzensoorten liggen en doordat de gegevens op een klein schaalniveau verzameld zijn wordt ook informatie over landschapstype en beheer duidelijk. Grauwe Ganzen werden vooral in de natuurgebieden gevonden. Soepgans en Grote Canadese Gans daarentegen vooral in stedelijk gebied (overige soorten meer verspreid). Deze verdeling is overigens representatief voor de dagrustplaatsen en doet geen uitspraken over het voedselhabitat. Waarschijnlijk foerageren veel Grauwe Ganzen vanuit de natuurgebieden op agrarisch grasland in de directe omgeving (vanaf half juli ook op graanstoppel, al naar gelang de vordering van de graanoogst) (zie paragraaf 3.4.).

Daarnaast geeft de informatie over jongenpercentage een indicatie voor de fase waarin in ieder geval deel van de Groningse ganzenpopulatie zich bevindt, dit is zeker het geval bij Grauwe Gans, Soepgans en Brandgans. Bij Grote Canadese Gans en Nijlgans zijn daarnaast exemplaren van broedpopulaties buiten de provinciegrenzen aanwezig in de zomermaanden en zouden meer getelde jaren een beter beeld geven van het aandeel niet-Groningse broedvogels.

Tabel 9. Aandeel per soort in 2015 dat in de kerngebieden (rood omliggende gebieden in figuur 1) pleisterde. Deze gebieden zijn in overleg met de Provincie Groningen opgezet voor de monitoring van de jaarlijkse aantalsverandering.

Soort	Aandeel
Toendrarietgans	50,0
Kolgans	93,9
Grauwe Gans	89,8
Soepgans	42,5
Indische Gans	75,0
Sneeuwvangans	0,0
Keizergans	0,0
Grote Canadese Gans	31,8
Kleine Canadese Gans	100,0
Brandgans	34,6
Rotgans	0,0
Nijlgans	31,7
Hybride Brand- x Canadese Gans	80,0
hybride Brand- x Grauwe Gans	0,0
Hybride Canadese- x Grauwe gans	20,8

Afgeleid van aflezingen van individueel gemerkte vogels lijken de Grauwe Ganzen die in juli in Groningen pleisteren vooral van lokale origine, geringd bij het Schildmeer en het Zuidlaardermeer. Veel vogels (63%) waren eerder ook gedurende het broedseizoen in Groningen aanwezig. Slechts 1 vogel was buiten de provincie geringd (in De Deelen Fr). Bij Canadese Gans werden naast Groningse broedvogels (37%) ook vogels gezien die waarschijnlijk in Den Bosch (1) en bij Münster in Duitsland (1) broeden. Dit laatste is een bekend fenomeen en eerder ook aangetoond. In ieder geval een deel van de broedvogels in Westfalen (vooral omgeving Münster en Dortmund) komt in de zomermaanden naar Groningen om er de vleugelrui door te maken.

Voor 2016 is voorzien de telling te beperken tot de belangrijkste regio's (figuur 1). Gelet op de verdeling van de ganzen in de gebieden binnen deze kernregio's en daarbuiten (tabel 9) bevelen we aan een aantal aanpassingen door te voeren. Voor belangrijke soorten als Grote Canadese Gans, Brandgans en Nijlgans achten we het aandeel in de jaarlijks te tellen kerngebieden (hooguit 35%) te laag. Dit komt vooral door het ontbreken van jaarlijks te tellen gebieden ten zuidwesten van de stad Groningen en in de stedelijke omgeving van Hoogezand en Veendam-Wildervank. Het is dan ook aan te bevelen bij de jaarlijkse telling deze gebieden mee te nemen.

6. Literatuur

- DE BOER V. 2013. Zomerganzen in Zeeland in 2013. Sovon-rapport 2013/38. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- DE BOER V. & VOSLAMBER B. 2010. Hoeveel overzomerende ganzen telt Nederland? Sovon-nieuws 23(2): 3-4.
- DE BOER V. & KOFFIJBERG K. 2015. Zomerganzen in de provincie Fryslân in 2015. Sovon-rapport 2015/60. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- CASTELIJNS H. 2003. Monitoring van ganzen in Zeeuws-Vlaanderen in 2003. Rapport VWG Duumpje/Steltkluut.
- HOMMA S. & GEITER O. 2011. Graugans *Anser anser* und Kanadagans *Branta canadensis* in NRW. In: SUDMANN S.R., KOFFIJBERG K., KOWALLIK C., HOMMA S. & GEITER O. 2011. Vorkommen, Ausbreitung und Bestandsentwicklung von Kanada- (*Branta canadensis*) und Graugänsen (*Anser anser*) in Nordrhein-Westfalen. NWO-Monitoringbericht 2011/01. NWO & LANUV-NRW, Recklinghausen.
- HORNMAN M., HUSTINGS F., KOFFIJBERG K. & KLAASSEN O. 2012. Handleiding Sovon Watervogel- en slaapplaatstellingen. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- HORNMAN M., HUSTINGS F., KOFFIJBERG K., KLAASSEN O., VAN WINDEN E., SOVON GANZEN-EN ZWANENWERKGROEP & VAN DER MEIJ T. 2015. Watervogels in Nederland in 2013/2014. Sovon rapport 2015/72, RWS-rapport BM. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- KOFFIJBERG K., KOWALLIK C. & SUDMANN S.R. 2015. Leitfaden Sommerganzenzählung Nordrhein-Westfalen. Nordrhein-Westfälische Ornithologen Gesellschaft, Voerde.
- KONINKLIJKE NEDERLANDSE JAGERS VERENIGING 2012. Rapportage Groningen, Zomertelling ganzen 2012.
- LANDELIJKE TECHNISCHE WERKGROEP ZOMERTELLING GANZEN 2012. Protocol zomertelling ganzen, gezamenlijk protocol voor de provinciale zomertellingen van ganzen. April 2012.
- VAN DER JEUGD H.P.; VOSLAMBER B.; VAN TURNHOUT C.; SIERDSEMA H.; FEIGEN.; NIENHUIS J. & KOFFIJBERG K. 2006. Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? Sovon onderzoeksrapport 2006/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- SCHEKKERMAN H. 2012. Aantalsschattingen van broedende ganzen in Nederland: een evaluatie en kwantificering van de onzekerheidsmarges. Sovon-rapport 2012/34, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- VOSLAMBER B. 2011. Canadese Ganzen in Groningen. Herkomst ruiende vogels. De Grauwe Gors 2011 (3): 128-133.

In opdracht van:

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

